

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування

Навчально-науковий інститут агроекології та землеустрою
Кафедра екології, технології захисту навколишнього
середовища та лісового господарства

05-02-515M

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних завдань та самостійної роботи
з навчальної дисципліни

«Засади сталого розвитку суспільства»

для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня
за освітньо-професійною програмою «Готельно-ресторанна
справа» спеціальності 241 «Готельно-ресторанна справа»
денної та заочної форми навчання

Рекомендовано
науково-методичною радою
з якості ННІАЗ
Протокол № 13 від 18.02.2025 р.

Рівне – 2025

Методичні вказівки до практичних завдань та самостійної роботи з навчальної дисципліни «**Засади сталого розвитку суспільства**» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за освітньо-професійною програмою «Готельно-ресторанна справа» спеціальності 241 «Готельно-ресторанна справа» денної та заочної форми навчання. [Електронне видання] / Клименко М. О., Клименко Л. В., Брежицька О. А. – Рівне : НУВГП, 2025. – 27 с.

Укладачі:

Клименко М. О., професор, д.с.-г.н., завідувач кафедри екології, технології захисту навколишнього середовища та лісового господарства;

Клименко Л. В., к.с.-г.н., доцент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи;

Брежицька О. А., к.с.-г.н, доцент кафедри екології, технології захисту навколишнього середовища та лісового господарства.

Відповідальний за випуск: Клименко М. О., професор, д.с.-г.н., завідувач кафедри екології, технології захисту навколишнього середовища та лісового господарства.

Керівник групи забезпечення спеціальності 241 Готельно-ресторанна справа

Конарівська О. Б.

Попередня версія 05-02-469М

© М. О. Клименко,
Л. В. Клименко,
О. А. Брежицька, 2025
© Національний університет
водного господарства та
природокористування, 2025

Зміст

	Вступ	4
1.	Практична робота 1. Аналіз основних документів, які існують із сталого розвитку	5
2.	Практична робота 2. Аналіз найголовніших загроз для розвитку людства, що спричинили появу та впровадження принципів сталого розвитку суспільства	7
3.	Практична робота 3. Розроблення Положення та створення робочої групи з розробки стратегічного плану розвитку міста (села, селища, ОТГ)	9
4.	Практична робота 4. Проведення опитування зацікавлених сторін для визначення основних проблем, які існують в громаді	11
5.	Практична робота 5. Оцінювання показників сталого розвитку готельно-ресторанної справи	13
6.	Практична робота 6. Проведення SWOT-аналізу сфери обслуговування міста (села, селища, ОТГ)	18
7.	Практична робота 7. Визначення стратегічних і операційних цілей, завдань сталого розвитку громад	22
8.	Питання для самостійного опрацювання	25
9.	Рекомендована література	26

Вступ

Методичні вказівки з навчальної дисципліни «Засади сталого розвитку» спрямовані на отримання знань, вмінь та практичних навичок щодо:

- усвідомлення актуальності проблеми та ідей сталого розвитку суспільства;
- розуміння ролі ООН у визначенні засад сталого розвитку;
- опанування сутності економічного зростання і сталого розвитку;
- здатності аналізувати і оцінювати соціо-економіко-екологічний розвиток України;
- здатності усвідомлювати національні особливості переходу України на шлях сталого розвитку;
- базові знання із соціальної мобілізації для збалансованого місцевого розвитку.

Міждисциплінарні зв'язки: у системі підготовки здобувачів вищої освіти спеціальностей 101 «Екологія» та 183 «Технологія захисту навколишнього середовища» навчальна дисципліна «Засади сталого розвитку суспільства» є складовою фахової частини навчального плану. Ця навчальна дисципліна присвячена вивченню сутності, актуальності, причин та передумови сталого розвитку, ролі ООН у вирішенні глобальних проблем людства та розробки Плану виконання рішень, значення сталого розвитку для економічного зростання, впровадження принципів сталого розвитку в Україні, можливості використання інструменту соціальної мобілізації для місцевого розвитку.

ПРАКТИЧНА РОБОТА 1.

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ДОКУМЕНТІВ, ЯКІ ІСНУЮТЬ ІЗ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

***Мета роботи:** ознайомитися з основними нормативними документами забезпечення сталого розвитку суспільства*

Основні положення.

На рівні ООН була створена спеціальна комісія на чолі з Гру Харлем Брундтланд, яка представила **Звіт "Наше спільне майбутнє"** у 1987 р. Там вперше було сформульовано визначення сталого розвитку (англ. - sustainable development). Він передбачає забезпечення високого рівня життя для нинішнього та наступних поколінь. Загальноприйнятим вважається твердження про те, що сталий розвиток охоплює, як мінімум, дві важливі ідеї:

Цей розвиток передбачає вирішення економічних, соціальних та екологічних проблем. Розвиток буде сталим тільки тоді, коли буде досягнута рівновага між різними факторами, що зумовлюють загальний рівень життя.

Сформульована у цьому Звіті ідея сталого розвитку була покладена в основу світової програма дій "Порядок денний на ХХІ століття", прийнятої у Ріо-де-Жанейро в 1992 році представниками 179 країн світу.

Концепція сталого розвитку – ґрунтується на принципах: сталості процесів розвитку, гармонійності розвитку людини, соціальної справедливості.

Згідно з принципом сталості передбачається формування такого типу суспільного і економічного розвитку, що базується на ідеї узгодження темпів економічного та соціального розвитку з можливостями природних систем забезпечувати ці темпи мінеральними та біологічними ресурсами, - з одного боку, та межами здатності біосфери до асиміляції забруднень та інших негативних впливів господарської діяльності - з іншого.

Ідеї сталого розвитку в Україні набули поширення лише на рівні суспільної самоорганізації населення і професійних спільнот. Зокрема, вони активно досліджуються в наукових

зкладах України, в тому числі в тих, які належать до громадського сектора, вивчаються в освітніх установах. Окремі підприємства малого і середнього бізнесу впроваджують ресурсозберігаючі та ресурсо-замінні технології. Десятки міст України розробили і прийняли власні концепції чи програми сталого розвитку, приєдналися до **Ольборгської хартії** (1994) "Міста Європи на шляху до сталого розвитку".

"Програма сприяння сталому розвитку в Україні", є міжнародним проектом, започаткованим в нашій країні наприкінці 1999 року за ініціативи Програми розвитку Організації Об'єднаних Націй та Агенції США з міжнародного розвитку і є логічним продовженням здійснюваного упродовж 1996-98 рр. Проекту екологічної політики та технології фінансованого АМР США.

Програма має на меті інтегрування екологічного мислення в розвиток економіки країни, пропаганду та поширення ідей та основних положень сталого розвитку суспільства.

Завдання практичної роботи:

1. Встановити основні документи, які забезпечують розробку та впровадження сталого розвитку громад.
2. Проаналізувати ключові позиції сталого розвитку суспільства зазначені в документах.
3. Обговорити в групі основну мету та завдання документів для впровадження сталого розвитку громад.
4. Зробити висновки.

Питання для контролю знань:

1. Назвіть хронологію подій на шляху до сталого розвитку територій.
2. Які документи є загально відомими для впровадження засад сталого розвитку суспільства?
3. Які принципи покладено в основу документів?

ПРАКТИЧНА РОБОТА 2.

АНАЛІЗ НАЙГОЛОВНІШИХ ЗАГРОЗ ДЛЯ РОЗВИТКУ ЛЮДСТВА, ЩО СПРИЧИНИЛИ ПОЯВУ ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ПРИНЦИПІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Мета роботи: встановити основні загрози для розвитку людства які покладено в основу впровадження принципів сталого розвитку суспільства

Основні положення.

Будь-яка система існує (функціонує) у середовищі, що її оточує. У реальній дійсності немає абсолютно ізольованих або відокремлених систем. Середовище завжди впливає на внутрішній стан системи. Цей вплив відбувається за допомогою відповідних факторів.

Вплив факторів зовнішнього середовища на систему характеризують вхідними (екзогенними) величинами, а елементи системи, на які відбувається вплив, називають входами системи. У свою чергу система не може бути нейтральною до зовнішнього середовища. Її вплив на зовнішнє середовище характеризується значенням вихідних (ендогенних) величин. Наприклад, будь-який виробничий процес можна розглядати як економічну систему, елементами якої є люди, техніка, технології, інформація тощо. Вхідними величинами такої системи є енергія, сировина і матеріали, попит на продукцію, а вихідними – готова продукція і різні послуги.

Усі існуючі підсистеми підпорядковуються певним принципам, до яких відносяться:

1. **Принцип цілісності** полягає у тому, що не можна звести властивості системи до суми властивостей її складових елементів, а з властивостей останніх не випливають властивості системи. Властивості і відношення кожного елемента системи залежать від його місця і функцій. Отже система повинна розглядатись тільки як щось єдине ціле.

2. **Принцип структурності** означає, що будь-яку систему можна охарактеризувати на основі існуючих зв'язків і відношень між її елементами, тобто на основі її структури. Поведінка системи обумовлюється поведінкою її окремих елементів і властивостями її структури.

3. **Принцип взаємозалежності** системи і середовища полягає у тому, що система формує і проявляє свої властивості в процесі її взаємодії із середовищем, в якому функціонує дана система і у взаємовідносинах з котрим система відображає свою цілісність.

4. **Принцип ієрархічності** полягає у тому, що будь-яка система може бути елементом системи більш високого порядку, у той час як її елементи можуть бути системами більш низького порядку.

5. **Принцип множинності опису системи** означає, що через принципову складність кожної системи її адекватне пізнання вимагає побудови значної кількості різних моделей, кожна з яких описує чи відображає лише певний аспект системи.

Варто пам'ятати, що будь-яке системне уявлення про досліджуваний об'єкт завжди є відносним. Зміна мети і способу дослідження можуть зумовити й інший поділ цього об'єкта на конкретні одиниці аналізу, що будуть виступати як структурні елементи системи.

Завдання практичної роботи:

1. Встановити основні сучасні загрози розвитку людства.
2. Проаналізувати причини виникнення загроз.
3. Провести обговорення щодо існуючих принципів сталого розвитку суспільства, їх роль у досягненні сталості.
4. Зробити висновки.

Питання для контролю знань:

1. Що таке система та системний підхід?
2. Охарактеризуйте основні принципи сталого розвитку.

ПРАКТИЧНА РОБОТА 3.

РОЗРОБЛЕННЯ ПОЛОЖЕННЯ ТА СТВОРЕННЯ РОБОЧОЇ ГРУПИ З РОЗРОБКИ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУ РОЗВИТКУ МІСТА (СЕЛА, СЕЛИЩА, ОТГ)

Мета роботи: проаналізувати положення та створити робочу групу з розробки стратегічного плану розвитку міста (села, селища, ОТГ).

Основні положення.

Початок реалізації екологічних програм у кожній територіальній громаді може позначитись проведенням офіційної презентації. На цьому етапі відбувається формування групи зацікавлених осіб, які робитимуть перші кроки у напрямку формування громади як активної спільноти.

Ініціативна група. У процесі створення ініціативної групи дуже важливо, щоб до неї увійшли люди, до слова яких прислухаються у громаді. Зовсім не обов'язково, щоб вони посідали важливі пости чи мали високі звання. При розробці стратегій сталого розвитку у великих містах, міський голова зовсім не обов'язково повинен особисто брати участь в роботі групи зацікавлених сторін. Швидше за все, він і не буде мати такої можливості через завантаженість іншими справами, однак таку участь можна лише привітати. У великих містах є достатньо спеціалістів і керівників різного рівня для такої роботи. У малих містах і населених пунктах для того, щоб план був успішним, участь мера міста на ключових етапах обов'язкова, а у селах без сільського голови взагалі неможливо щось зробити, оскільки він досить часто є єдиною рушійною силою. Зважте на те, що ініціативна група, зазвичай, стає тим кістяком, на якому потім формується група зацікавлених сторін, тому і бажано, щоб активні представники різних секторів увійшли до неї відразу. Надалі вони самостійно ініціюватимуть активність у своїх секторах, тому що виявляються «змотивованими» від початку.

Група зацікавлених сторін (ГЗС) та робоча група з розробки стратегії сталого розвитку . На базі ініціативної групи

необхідно створити попередній склад ГЗС: найкращий варіант 10—15 осіб. Саме вони і є робочою групою розробки стратегічного плану населеного пункту. Потім група буде остаточно сформована, а склад її розширений під час, або одразу після проведення зборів громадськості. Важливим питанням є визначення дня тижня й годин засідання ГЗС. Це питання мають вирішувати самі члени ГЗС.

Після того як проведено всю необхідну підготовчу роботу і створено ГЗС, вона розпочинає розробку стратегічного плану з оцінки стану навколишнього середовища на території конкретної громади.

Під час реалізації таких проектів слід практикувати проведення відкритих засідань робочих комітетів (ГЗС). В ході цих засідань, широкій громадськості представляти звіти про екологічний стан громад, результати проведеної комітетами роботи, надруковані „Інформаційні звіти”.

Завдання практичної роботи:

1. Встановити та ознайомитися з основними документами, які регламентують формування робочих груп з розробки стратегічного плану розвитку населеного пункту.
2. Виділити ключові положення щодо формування робочих груп.
3. Обрати населений пункт для дослідження.
4. Запропонувати групу зацікавлених сторін та робочу групу для розробки стратегічного плану розвитку міста (села, селища, ОТГ).
5. Зробити висновки.

Питання для контролю знань:

1. Що таке ініціативна група та робоча група розробки стратегічного плану розвитку?
2. Якими принципами керуються при виборі робочої групи?
3. Хто повинен входити до складу робочої групи?

ПРАКТИЧНА РОБОТА 4.

ПРОВЕДЕННЯ ОПИТУВАННЯ ЗАЦІКАВЛЕНИХ СТОРІН ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ ОСНОВНИХ ПРОБЛЕМ, ЯКІ ІСНУЮТЬ В ГРОМАДІ

Мета роботи: навчитися розробляти анкети для опитування громадськості щодо сталого розвитку суспільства.

Основні положення.

Анкетування (від фр. enquete) — метод отримання інформації шляхом письмових відповідей респондентів на систему стандартизованих запитань попередньо підготовлених бланків — анкет. Анкетування належить до групи методів, яка в соціології, педагогіці і психології має назву «опитування». У цю групу, крім анкетування, ще входять інтерв'ю і бесіда.

Види анкетування різноманітні і групуються відповідно до певних ознак.

1. За повнотою охоплення:
  - суцільне (передбачає опитування всієї сукупності досліджуваних осіб);
  - вибіркове (опитується лише вибіркова частина сукупності респондентів).
2. За способом спілкування дослідника з респондентами:
  - особисте (передбачає безпосередній контакт дослідника з респондентом. Цей спосіб має дві значні переваги, по-перше, гарантує повернення анкет і, по-друге, дозволяє контролювати правильність їх заповнення);
  - заочне (респонденти відповідають на запитання анкети при відсутності дослідника).
3. За кількістю респондентів:
  - групове (передбачає опитування одночасно декількох людей);
  - масове (опитування значної кількості респондентів);
  - індивідуальне (опитування проводиться по черзі).
4. За способом передачі анкет респондентам:

поштове (анкети розсилаються респондентам і повертаються досліднику поштою. Переваги: простота розповсюдження; можливість отримання значної вибірки; можливість залучити до числа респондентів осіб, які знаходяться територіально далеко. Недоліки: низький відсоток повернення анкет);

роздаточне (передбачає особисте вручення анкети респонденту).

5. За відкритістю респондентів:

легальне (зазначається особа респондента);

анонімне (опитування проводиться інкогніто).

Анкетування – метод масового збору матеріалу за допомогою спеціально розроблених опитувальників, що називаються анкетами. Це різновид опитування, який передбачає заповнення респондентом власноруч спеціального бланку із запитаннями анкети, яка також містить інформацію соціально-демографічного характеру про респондента. Види опитування: анкетування та інтерв'ювання. Вступна частина анкети відіграє значну роль в результативності та інформативності опитування має сформулювати загальне позитивне ставлення респондента до процедури анкетування, його психічний настрій, серйозність та добросовісність. Основна частина анкети – це найбільш інформативна частина анкети для дослідника, надає змістовну інформацію, яка потім аналізується та інтерпретується, виступає основою для формулювання дослідником (аналітиком, експертом) тих чи інших висновків і рекомендацій. “Паспорт” - структурна частина анкети, яка містить питання щодо професії, освіти, віку, статі, соціального походження, сімейного стану, місця проживання тощо. Структура анкети: вступна, основна частина та “паспорт”. Шкалювання – присвоєння балів або інших цифрових показників досліджуваним характеристикам. Шкалювання допомагає визначити вищу та нижчу ступені досліджуваного явища, дає можливість виявити інтенсивність явищ і процесів, дозволяє чисельно віддзеркалити якісні дані за допомогою ступенів шкали.

Завдання практичної роботи:

1. Дослідити роль громадськості у досягненні сталого розвитку суспільства.
2. Проаналізувати існуючі методи опитування та вивчення соціальної думки.
3. Розробити анкети опитування зацікавлених сторін для визначення основних проблем, які існують в обраній для досліджень громаді.

Питання для контролю знань:

1. Що таке анкета та анкетування?
2. Які види анкетування існують?
3. Яка мета проведення анкетування в контексті сталого розвитку?
4. Назвіть основні складові анкети опитування.

ПРАКТИЧНА РОБОТА 5.

ОЦІНЮВАННЯ ПОКАЗНИКІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОЇ СПРАВИ

Мета роботи: отримати практичні навички оцінювання показників сталого розвитку .

Основні положення.

Базові індикатори – це статистичні інформативні показники, які характеризують стан соціальної, екологічної та економічної підсистеми, що відносяться до показників першого рівня ієрархічного ряду.

У загальному випадку, будуть розглядатися три типи базових індикаторів:

1-й тип – для цих індикаторів збільшення їх кількісного значення обумовлює зростання інтегральної оцінки соціального розвитку (позитивні індикатори);

2-й тип – зменшення кількісних значень таких індикаторів зумовлює зростання інтегральної оцінки життєдіяльності, у межах території, що досліджується (негативні індикатори).

3-й тип – для тих індикаторів, які мають найкраще значення або виражений оптимум (максимальну сталість). У випадках відхилення індикатора від оптимального значення (в одну або іншу сторону) спостерігається зниження оцінки сталості.

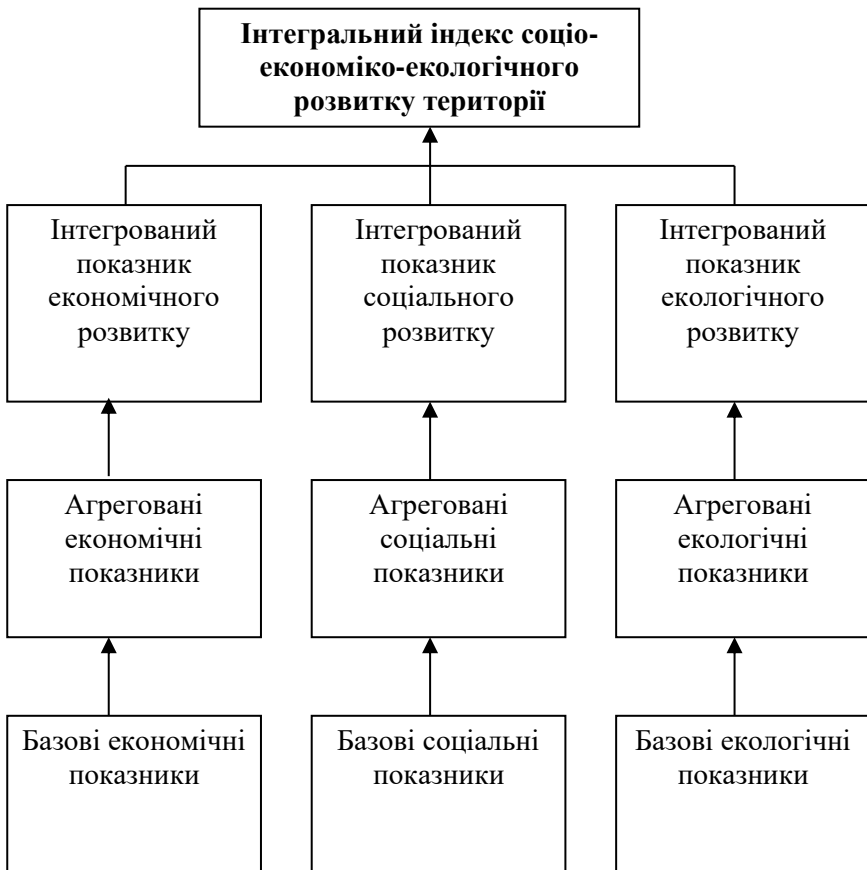

Рис. 5.1. Схема структури системи індикаторів оцінки соціо-економіко-екологічного стану території регіону

Кожний з цих окремих індикаторів має свою природну максимальну та мінімальну межі N_i (max) і N_i (min). Поточне значення i -тої соціометричної величини позначається N_i .

Для позитивних показників (індикаторів 1-го типу), зростання яких характеризує кращий соціальний, економічний та екологічний стан, мінімальне значення характеризує ту межу, перехід через яку означає набуття відповідним чинником соціальної вагомості. Наприклад, доступність сучасного медичного обслуговування для більшості членів суспільства, здатне значно покращити його соціальний статус, призвести до позитивних зрушень в аспекті суспільного здоров'я та безпосередньо у сфері виробництва як чинник поліпшення продуктивних сил. Навпаки, згорання медичних програм нижче мінімального рівня, означає втрату відповідного соціального блага як чинника соціального розвитку.

Максимальне значення позитивної величини означає, що відповідний чинник досягає такого рівня розвитку, за якого у свідомості суспільства зникає гострота у соціальному, економічному та екологічному аспектах, що розглядаються.

Такі «порогові» значення існують практично для всіх чинників. Це дозволяє встановити для кожного з них однорідну соціоекологічну оцінку за наступною формулою:

$$X_i = 0, \quad \text{якщо } N_i < N_i(\max);$$

$$X_i = \frac{N_i - N_{i(\max)}}{N_{i(\max)} - N_{i(\min)}}, \quad \text{якщо } N_i(\min) \leq N_i \leq N_i(\max)$$

$$X_i = 1, \quad \text{якщо } N_i > N_i(\max)$$

Таким чином, для позитивних індикаторів оцінка «0» означає втрату соціальної, економічної та екологічної значимості для відповідного елемента, а оцінка «1» характеризує такий достатній його розвиток, за яким зусилля суспільства спрямовуються тільки на підтримку досягнутого рівня.

Встановити X_i для першого типу індикаторів можна за формулою:

$$X_i = \frac{N_i - N_{(min)}}{N_{(max)} - N_{(min)}}$$

Аналогічно, для негативних чинників (наприклад, захворюваність, безробіття, виробничий травматизм тощо) існують свої значення N_i (min), що оцінюється як максимум за шкалою соціальних оцінок, тобто значення таких величин відзначають кризовий розвиток ситуації існуючого соціального компонента.

Для таких індикаторів приймається наступна оцінка залежності:

$$\begin{aligned} X_i &= 1, && \text{якщо } N_i < N_{(min)}; \\ X_i &= \frac{N_{i(max)} - N_i}{N_{i(max)} - N_{i(min)}}, && \text{якщо } N_{(min)} \leq N_i \leq N_{(max)}; \\ X_i &= 0, && \text{якщо } N_i > N_{(max)}. \end{aligned}$$

Встановити значення X_i можна за формулою:

$$X_i = 1 - \frac{N_{i(max)} - N_i}{N_{i(max)} - N_{i(min)}}$$

Для індикаторів третього типу, які мають найкраще значення N_i , для якого $X_i=1$ (максимальна сталість) формула нормування має вигляд:

$$X_i = \begin{cases} 0, & \text{якщо } Ni \leq Ni(\min) \\ \frac{N_i - N_{i(\min)}}{N_i^i - N_{i(\min)}} & \text{якщо } Ni(\min) < Ni < N_i^i \\ 1 - \frac{N_i - N_i^i}{N_{i(\max)} - N_i^i} & \text{якщо } Ni = N_i^i \\ 0 & \text{якщо } Ni < Ni(\max) \\ & \text{якщо } Ni \geq Ni(\max) \end{cases}$$

Прийнятий підхід відповідає суті функціонування соціо-економіко-екологічної системи суспільства, як такої динамічної структури, що послідовно розгортається. Стійкість такої системи реалізується за принципом відповідальності кожної ланки.

Для забезпечення цілей і завдань сталого розвитку, за мінімальні та максимальні величини відповідних індикаторів приймаються орієнтири стійкості, обґрунтовані для загальнообласного рівня.

Тоді інтегральна оцінка соціального розвитку буде відтворювати ступінь просунотості суспільства в напрямку соціальної та екологічної сталості. При потребі, цю оцінку можна виразити у відсотках («0» - 0%, «1» - 100%).

Для кількісної та якісної оцінки стану розвитку території застосовано уніфіковану вимірвальну шкалу, розроблену Інститутом проблем природокористування та екології НАН України: 1,0 – 0,8 – еталонний стан; 0,8 – 0,6 – сприятливий; 0,6 – 0,4 – задовільний; 0,4 – 0,2 – загрозливий; 0,2 – 0 – критичний.

Завдання практичної роботи.

1. Ознайомитись з основними типами базових показників.
2. Встановити належність кожного базового показника до відповідного типу індикаторів.
3. Встановити максимальні / кращі та мінімальні / гірші значення базових показників розвитку готельно-ресторанної справи.

4. За відповідними формулами розрахувати значення базових показників.
5. Згідно наведеної шкали оцінити стан показника.
6. Результати розрахунків звести у таблицю 5.1

Таблиця 5.1

Кількісна та якісна оцінка базових показників екологічної підсистеми населеного пункту

№ п/п	Базові показники	Значення базових показників			Xi	Якісна оцінка базового показника
		Ni (max)	Ni (min)	Ni (факт)		
Індикатори розвитку ГРС						
1.	...	...	...	...	...	...
2.	...	...	...	...	...	...
...	...	...	...	...	...	...
n	...	...	...	...	...	...

7.Зробити висновки.

Питання для контролю знань:

Що передбачає приведення до нормованого виду індикаторів сталого розвитку?

Для чого необхідно визначати максимальні та мінімальні значення показника?

Як здійснюють якісну оцінку показника?

Які типи показників виділяють?

ПРАКТИЧНА РОБОТА 6.

ПРОВЕДЕННЯ SWOT-АНАЛІЗУ СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ МІСТА (СЕЛА, СЕЛИЩА, ОТГ)

Мета роботи: вивчити основні складові SWOT-аналізу та отримати навички його розробки

Основні положення

Здійснивши збір та аналіз великої кількості базових індикаторів, котрі характеризують стан соціо-економіко-екологічного розвитку території регіонів, дослідивши динаміку їх змін та встановивши основні тенденції розвитку, розрахувавши агреговані, інтегровані та інтегральний показники розвитку території доцільним є проведення ідентифікації соціальних, економічних та екологічних проблем та їх ранжування.

Разом з тим, на підставі проведених досліджень необхідно встановити сильні та слабкі сторони регіону, можливості та загрози подальшого його розвитку. Цей етап розробки стратегії сталого розвитку називають етапом проведення SWOT – аналізу.

Так, наприклад, до сильних сторін відносяться: зручне географічне розташування на перетині автомобільних шляхів та міжобласних автомобільних шляхів; наявність вищих навчальних закладів різних рівнів акредитації; багата історико-культурна спадщина; відсутність великої кількості забруднювачів довкілля; забезпеченість трудовими ресурсами; велика кількість молоді; наявність паркових зон; наявність наукового потенціалу; привабливий ландшафт, нормальні кліматичні та природні умови; наявність земель на окраїнах, сприятливих у сільськогосподарському відношенні тощо.

До слабких сторін відносяться: низька платоспроможність споживачів продукції та послуг; значний відтік висококваліфікованої робочої сили за кордон; високий знос комунальних комунікацій; відсутність житлового будівництва; недостатнє фінансування медицини, закладів освіти, культури, спорту та соціального захисту; конкуренція з боку сильніших виробників; низький рівень комунальних послуг та готельного обслуговування; безробіття; висока енергоємність житлово-комунального господарства; відсутність укріплення берегової смуги; недостатнє матеріально-технічне забезпечення закладів охорони здоров'я та соціального захисту та ін.

Таблиця 7.1

Приклад SWOT – аналізу міста Здолбунів Рівненської області, розроблений Волинським ресурсним центром за методиками Програми розвитку ООН

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ol style="list-style-type: none"> 1. Найбільший на Рівненщині залізничний вузол, великий автотранспортний вузол 2. Місто розташоване поблизу обласного центру 3. Наявність в околицях міста річки, озер та якісних земель, придатних для розміщення промисловості та сільського господарства 4. Наявність інвестиційно-привабливих промислових комплексів 5. Наявність поблизу міста природних ресурсів: пісок, камінь, глина, крейда 6. наявність закладів для здобуття потрібних на ринку праці професій зварювальника, будівельника, верстатника, електрика 7. наявність діючих промислових підприємств переважно у сфері виробництва будматеріалів 	<ol style="list-style-type: none"> 1. В центральній частині міста застарілий житловий фонд та застарілі інженерні комунікації 2. Відсутність системи утилізації сміття 3. Не вистачає шкільних приміщень 4. Забруднення повітря та поверхні ґрунту викидами цементного заводу ВАТ «Волинь-цемент» 5. Відсутність муніципальної міліції 6. Стан вуличного покриття потребує покращення 7. Фактично відсутня рекреаційна зона в межах міста та в приміській зоні 8. Відсутність культурно-дозвілевого та спортивно-оздоровчого комплексу

Можливості	Загрози
<ol style="list-style-type: none"> 1. Економічне піднесення в будівельній та транспортній галузі в Україні 2. Розвиток туризму (розвиток транзитних туристичних маршрутів через місто), що може призвести до розвитку туристичної інфраструктури (готелі, кемпінги, мотелі, та ін.) 3. Розвиток міжнародного співробітництва для обміну досвідом, перейняття передових технологій та методів роботи 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Близькість до небезпечних об'єктів: Хмельницька та Рівненська АЕС, "РІВНЕАЗОТ", нафтопроводу «Дружба», залізничної станції (потенційна радіаційна небезпека, психологічний дискомфорт) 2. Зростання цін на енергоносії 3. Занепад сільського господарства в районі та країні 4. Вирубування лісів поблизу міста може погіршити стійкість міських екосистем

Завдання практичної роботи:

1. Ознайомитись з особливостями проведення SWOT – аналізу.
2. Визначити та навести приклади сильних та слабких сторін кожної підсистеми громади.
3. Визначити та навести приклади можливостей та загроз подальшого розвитку території громади у сфері обслуговування.
4. У результаті обговорення в групі визначити основну мету та завдання проведення SWOT – аналізу.
5. Зробити висновки.

Питання для контролю знань:

1. Охарактеризуйте особливості проведення SWOT-аналізу території.
2. Що відноситься до сильних і слабких сторін населеного пункту?
3. Що відноситься до можливостей та загроз території?
4. Яка мета проведення SWOT-аналізу території?

ПРАКТИЧНА РОБОТА 7.

ВИЗНАЧЕННЯ СТРАТЕГІЧНИХ І ОПЕРАЦІЙНИХ ЦІЛЕЙ, ЗАВДАНЬ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ГРОМАД

Мета роботи: навчитися розробляти стратегічні та операційні цілі сталого розвитку громад

Основні положення.

Перш ніж розробити стратегічний план дій, необхідно сформувати документ „Бачення майбутнього”, основне завдання якого – створити таку модель майбутнього для даного населеного пункту чи району, на яку має бути зорієнтована розробка стратегії сталого розвитку.

Тобто, повинна бути викладена у формі документу „картина ідеального майбутнього” для даного міста чи району.

Даний етап може передувати етапові оцінці стану регіону, проводитись після нього, або відбуватись паралельно. Все це залежить від володіння розробниками стратегії інформацією про даний регіон.

На основі оцінки екологічного, економічного і соціального стану, орієнтуючись на „бачення майбутнього” та враховуючи сильні і слабкі сторони, здійснюється розробка стратегічних напрямків, цілей та завдань.

Стратегічні напрямки повинні бути чітко сформульовані і базуватись на документі „Бачення майбутнього”.

Операційні (стратегічні) цілі мають бути більш деталізовані і конкретні. Вони повинні враховувати виявлені соціальні, економічні та екологічні проблеми.

Стратегічні завдання – це конкретні зобов'язання, що належить виконати протягом визначеного терміну вони безпосередньо зв'язані з поставленими раніше цілями і їх можна розглядати як передумови для досягнення стратегічних напрямків.

Об'єктивні відмінності регіонів, районів та населених пунктів вимагають диференційованих підходів до розробки стратегій їх соціального, економічного та екологічного розвитку.

Завдання практичної роботи.

1. Ознайомитися з стратегічними напрямками та операційними цілями та завданнями сталого розвитку громад.
2. На прикладі завдань екологічного розвитку розробити завдання для досягнення цілей у сфері готельно-ресторанної справи.
3. Зробити висновки.

Питання для контролю знань:

1. Що розуміють під визначенням «стратегічне завдання»?
2. В чому полягає різниця між стратегічними напрямками, цілями та завданнями?
3. Чи можуть завдання бути типовими для регіонів та населених пунктів?

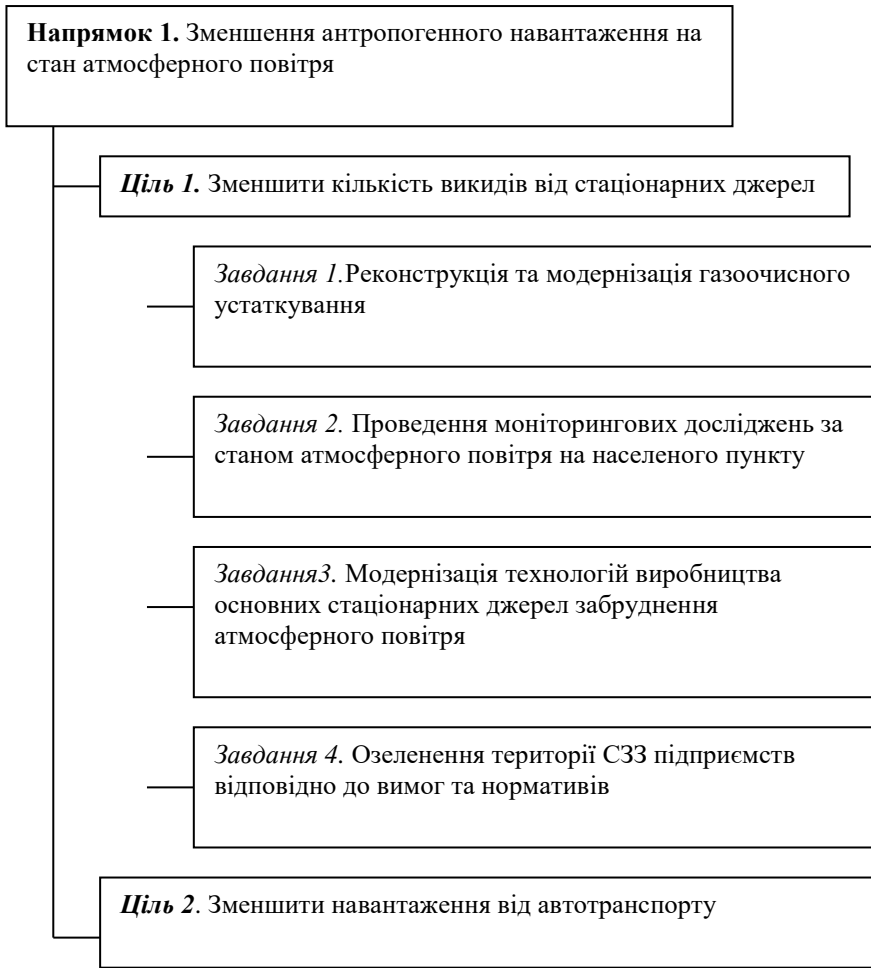

Рис.7.1. Структурна схема стратегічного плану сталого розвитку території

Питання для самостійного опрацювання

1.	Головні принципи та ключові завдання сталого розвитку
2.	Приклади індикаторів сталого розвитку
3.	Основні екологічні напрямки для досягнення сталого розвитку населених пунктів різних адміністративних рівнів
4.	Використання індикаторів при проведенні моніторингу
5.	Суть та завдання місцевого плану дій з охорони довкілля населених пунктів
6.	Типові соціо-екологічні проблеми сучасних населених пунктів та взаємозв'язки між ними
7.	Концепція сталого розвитку населених пунктів, її суть та мета
8.	Основні екологічні напрямки для досягнення сталого розвитку населених пунктів різних адміністративних рівнів
9.	Екологічні фактори середовища
10.	Економічні механізми раціонального природокористування
11.	Як здійснюється моніторинг індикаторів сталого розвитку
12.	Комплекс дії спрямованих на досягнення сталого розвитку
13.	Принципи Концепції сталого розвитку суспільства
14.	Порядок розробки стратегії сталого розвитку
15.	Причини, що призвели до необхідності використання нових підходів до розвитку суспільств
16.	Залучення громадськості до вирішення першочергових проблем населених пунктів
17.	Стійкий розвиток: підсумки і проблеми реалізації
18.	Роль екологічної освіти як складової освіти для сталого розвитку в Україні
19.	Світова програма дій Порядок денний на XXI століття
20.	Цілі і завдання освіти для сталого розвитку

Рекомендована література:

1. Клименко М. О., Клименко М. О. Стратегія сталого розвитку. Рівне: 2010. 267 с.
2. Клименко М. О., Клименко О. М., Клименко Л. В. Сталий розвиток місцевих громад : підруч. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2018. 96 с.
3. Клименко М. О., Боголюбов В. М., Клименко Л. В., Брежицька О. А. Практикум з розробки стратегій місцевого сталого розвитку : навч. посіб. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2013. 230 с.
4. Клименко М. О., Вознюк Н. М., Собко З. З., Масовець Б. П. Стратегія сталого розвитку сільськогосподарського виробництва за умови зміни клімату (на прикладі Рівненської області) : монографія / за ред. д.с.-г.н. М. О. Клименка. [Електронне видання]. Рівне : НУВГП, 2021. 252 с. URL: <https://ep3.nuwm.edu.ua/20686/>.
5. Клименко М. О., Ковальчук Н.С. Атмосфера Землі: основні аспекти та чинники впливу : навч. посіб. Рівне : НУВГП, 2022. 269 с.
6. Клименко М. О., Прищепа А.М., Вознюк Н.М. Моніторинг довкілля : підруч. вид. 2-ге, допов. та перероб. Рівне : НУВГП, 2023. 350 с.
7. Мошинський В. С., Клименко М. О., Клименко Л. В. Обґрунтування підходів до визначення стратегічних і операційних цілей сталого розвитку міста Рівного. *Вісник НУВГП. Сер. Сільськогосподарські науки*. Рівне : НУВГП, 2023. Вип. 2(102). С. 104–117. URL: <https://ep3.nuwm.edu.ua/26864/>.
8. Програма дій «Порядок денний на ХХІ століття» / переклад з англійської: ВГО «Україна. Порядок денний на ХХІ століття». Київ : Інтелсфера, 2000. 360 с.

9. Декларація та план виконання рішень Всесвітньої зустрічі на вищому рівні зі сталого розвитку (26 серпня – 4 вересня 2002 року, Йоганнесбург, Південна Африка). Вид. друге. Київ : ПРООН/МПВСР, 2007. 81 с.
10. Лук'яніхін В. О. Екологічний менеджмент в системі управління збалансованим розвитком : монографія. Суми : ВТД «Університетська книга», 2002. 314 с.
11. Напрями національної політики участі громад у місцевому сталому розвитку. Аналітичний документ, муніципальна програма врядування та сталого розвитку Київ : ПРООН, 2007. 64 с.
12. Ріо-де-Жанейро - Йоганнесбург: паростки ноосферогенезу і відповідальність за майбутнє / В. Я. Шевчук, Г. О. Білявський, Ю. М. Саталкін та ін. Київ : Геопринт, 2002. 118 с.
13. Клименко М. О., Прищеп А. М., Брежицька О. А. Оцінювання стану території міста за показниками сталого розвитку : монографія. Рівне : НУВГП. 2018. 236 с.
14. Клименко М. О., Прищеп А. М., Вознюк Н. М., Бедункова О. О. Екологічний моніторинг агросфери зони впливу урбосистеми як засіб управління її сталістю. *Вісник НУВГП*, 2020. Вип. 2(90). С. 50–59. URL: <https://ep3.nuwm.edu.ua/20867/>.